

IMIGRANTI A FRANCÚZSKA SPOLOČNOSŤ: PRÍPAD ALŽÍRČANOV A MAROČANOV

IMMIGRANTS AND THE FRENCH SOCIETY: THE CASE OF ALGERIANS AND MOROCCANS

*Ivana Vyslúžilová*¹

V súčasnom období iba niekoľko tém podnietilo takú odozvu vo verejnej diskusii a oficiálnych činoch ako medzinárodná migrácia. Intenzívny výskum sa vykonáva najmä v oblasti sociálnych, ekonomických a politických vplyvov imigrácie do hostiteľských krajín. Cieľom tohto článku je prispieť k smerovaniu tohto výskumu a analyzovať percepciu migračných tendencií vo francúzskej spoločnosti. Obsah štúdie zahŕňa analýzu imigrantov z afrického priestoru, najmä Alžírsk a Maroka, ktorí majú najväčšie zastúpenie medzi imigrantmi vo Francúzsku.

Kľúčové slová: imigrácia, Alžírčania, Maročania, francúzska spoločnosť, Francúzsko.

Few subjects in recent decades have aroused more public debate and official action than international migration. Particularly intensive research has been carried out in the fields of social, economic, and political impacts of immigration on host countries. The aim of this paper is to contribute to this stream of research and analyze the perception of migration tendencies in the French society. The scope of the present study includes the analysis of immigrants from Africa, especially from Algeria and Morocco which constitute the largest share of immigrants in France.

Key words: immigration, Algerians, Moroccans, French society, France.

JEL: J11, J15

¹ Mgr. Ivana Vyslúžilová. Katedra humánnej geografie a demografie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, Mlynská dolina, 84215 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: vysluzilova@fns.uniba.sk.

Autorka je internou doktorandkou na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Vo svojej dizertačnej práci sa venuje mestským aglomeráciám a mestským regiónom v európskom kontexte s osobitným zameraním na Francúzsko. Autorka sa dlhodobo venuje problematike kultúry a cestovného ruchu vo Francúzsku. V roku 2013 absolvovala stáž na Université de Paris – Sorbonne.

1 Úvod

Migrácia obyvateľstva predstavuje dlhodobý proces s rozlične sa meniacimi migračnými tokmi v priestore. Tento proces čoraz väčší ovplyvňujú globálne tendencie pri smerovaní súčasného sveta, kde sa obyvateľstvo stáva čoraz urbanizovanejším. Klesá podiel vidieckeho obyvateľstva, ktoré si hľadá možnosti ako sa presunúť do viac urbanizovaných oblastí. Podľa Manninga (2013) sa za posledných päťdesiat rokov podiel mestského obyvateľstva celosvetovo zvýšil z jednej pätiny na viac ako polovicu.

Medzinárodná migrácia predstavuje druh priestorovej mobility obyvateľstva. Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) ju definuje ako „*pohyb osôb, ktoré opúšťajú krajinu pôvodu s cieľom usadiť sa definitívne alebo prechodne na inom mieste*“ (IOM 2004, s. 33). Dochádza tak k prekračovaniu medzinárodnej hranice. Velasco-Graciet a Bouquet (2006, s. 9) pri zovšeobecňovaní v oblasti humánných a sociálnych vied definujú *národnú hranicu* ako „sociálne determinovaný priestor, územné vyjadrenie suverenity, moci, občianstva, zložený z dokonale integrovaných účastníkov vzhľadom na normy národnej ideológie označujúcej túto oblasť ako územné obsiahnutie národnej identity“.

Vo Francúzsku je detailne vypracovaná terminológia, ktorá sa používa v oblasti migrácie. Národný úrad pre štatistiku a ekonomické vedy (INSEE) preberá definíciu podľa Vysokej rady pre integráciu (HCI), kde *imigrant* je osoba narodená cudzincom v zahraničí a žijúca vo Francúzsku. Osoby narodené francúzskym občanom v zahraničí sa teda medzi imigrantov nezahŕňajú. Naopak, určití imigranti sa môžu stať francúzskymi občanmi, ostatní zostávajú cudzincami. Cudzinci a imigranti sa nedajú úplne stotožniť. Cudzinci, ktorí žijú vo Francúzsku a nemajú francúzsku štátnu príslušnosť, sú držiteľmi inej štátnej príslušnosti. Do tejto skupiny patria aj osoby bez štátnej príslušnosti. Osoby s dvojakým občianstvom sa vo Francúzsku považujú za Francúzov (INSEE 2014b). Cudzinec nemusí byť všeobecne identifikovaný ako imigrant.

Dôvody imigrantov na opustenie domácej krajiny sa môžu líšiť: napr. ozbrojený konflikt, politické, environmentálne, ekonomické a iné dôvody. Spoločným znakom imigrantov je snaha o zvýšenie svojej životnej úrovne. Imigrant prekračujúci medzinárodné hranice sa prisťahuje do určitej územnej jednotky s viacerými očakávaniami. Francúzsko sa snaží znížiť predsudky spoločnosti k imigrantom a zvýšiť ich životnú úroveň.

Cieľom článku je poukázať na aktuálnosť témy medzinárodnej migrácie a jej účinkov na imigrantov v cieľovej krajine. Významný je tiež pohľad francúzskej spoločnosti na migračné tendencie v krajine. Vytvorenie tolerantného priestoru z oboch strán môže prispieť k lepšej spolupráci a uplatneniu ľudských práv pre cudzincov na novom území.

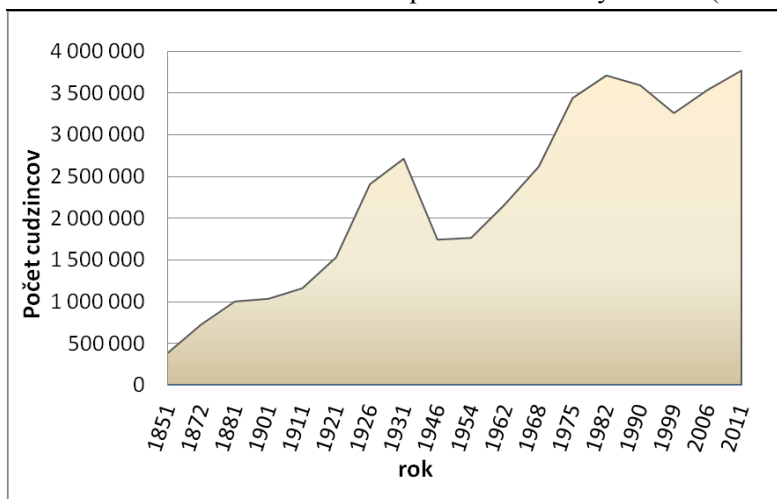
2 FRANCÚZSKO AKO CIEĽ IMIGRANTOV

Imigrácia vo Francúzsku nie je novodobý fenomén. Aby sme lepšie pochopili dôsledky imigrácie, treba skúmať jej počiatky a následne jej priebeh v rámci histórie.

Dá sa povedať, že Francúzsko sa stalo imigračnou krajinou v 19. storočí. Počet ciest, ktoré viedli do Francúzska, sa znásobil a evolúcia postupovala nárazovo. Už v koloniálnom období boli zaznamenané odchody Severoafričanov do Francúzska. Počas druhej francúzskej koloniálnej ríše došlo v roku 1830 k invázii do Alžírska. Touto vojenskou udalosťou sa rozšírilo francúzske impérium. S príchodom prvých európskych politických vyhnancov do Francúzska (Poliaci, Taliani, Španieli a Nemci) je spätý aj rok 1830. Ďalšia fáza súvisela s ekonomickými dôvodmi. Imigranti prichádzali do Francúzska najmä kvôli lepšiemu zárobku.

V roku 1851 bol počas sčítania obyvateľstva prvýkrát zaznamenaný vysoký počet cudzincov. Prvú, väčšiu skupinu s celkovým počtom pol milióna osôb, v roku 1880 tvorili Belgičania. Hranica milióna osôb v počte cudzincov bola dosiahnutá v roku 1881 (graf 1). Imigranti prichádzali najmä zo susedných krajín (Belgicka, Anglicka, Nemecka, Švajčiarska, Talianska a Španielska). Okrem nich sa do Francúzska presúvali aj imigranti z Ruska (vrátane jeho poľskej časti), perzekvovaní Židia, politickí odporcovia, vedci a umelci.

Graf 1: Počet cudzincov vo Francúzsku počas sčítaní obyvateľov (1851-2011)

Prameň: Musée de l'histoire de l'immigration (2014), INSEE (2014a).

Priemyselná revolúcia po Anglicku ovplyvnila aj hospodárstvo vo Francúzsku. Industrializácia priniesla nové výrobné postupy a moderné stroje. Významnou rodinou pochádzajúcou z Veľkej Británie, ktorá imigrovala do Francúzska, boli Waddingtonovci. William Henry Waddington sa významne angažoval v politickom dianí a dosiahol tiež post ministerského predsedu Francúzskej republiky. Početnú

skupinu cudzincov vo Francúzsku tvorili Židia. Tí sa presúvali z Ruska nielen do Ameriky, ale aj do Francúzska. Prechádzali cez celú Európu bez pasu, ako všetci imigranti pred rokom 1914. V predvečer prvej svetovej vojny ich bolo v Paríži viac ako 20 000.

Do Francúzska smerovala tiež veľká vlna poľských imigrantov. Známymi imigrantmi poľského pôvodu boli napríklad básnik Adam Mickiewicz a hudobný skladateľ Fryderyk Chopin. Ďalšiu skupinu cudzincov vo Francúzsku tvorili Taliani. Tí sa dlhodobo udržiavali v rebríčku imigrantov na prvom mieste. Talianska populácia sa sústreďovala najmä v stredomorských regiónoch, čiastočne aj v regióne Lorraine.

Nasledujúce obdobie charakterizuje nábor zahraničnej pracovnej sily do súkromných spoločností, na vlastníctve ktorých sa podieľal štát. Boli podpísané zmluvy s vládami krajín, ako napríklad Poľsko, Taliansko a Československo. Francúzsko sa stalo hlavnou cieľovou krajinou pre politických exulantov (Arméni, ktorí unikli tureckej genocíde, talianski antifašisti, Rusi prenasledovaní boľševickým zriadením alebo nemeckí antinacisti). Mnohí z nich našli útočisko práve vo Francúzsku. Pred prvou svetovou vojnou bola vo Francúzsku zaznamenaná nová vlna talianskych imigrantov. V roku 1914 bolo vo Francúzsku 420 000 Talianov a ich počet sa zvyšoval vďaka imigračnej dohode podpísanej s Rímom. Imigranti vo Francúzsku ľahšie získavali prácu a potrebné dokumenty.

Počas prvej svetovej vojny bolo umožnené získať zamestnanie vo Francúzsku aj pre geograficky vzdialených Číňanov. Do Francúzska sa dostalo 140 000 Číňanov, z toho 100 000 do armády a 40 000 do francúzskych tovární. Prvá svetová vojna spustila aj nábor nových pracovníkov a vojakov zo severnej Afriky. V dvadsiatych rokoch sa rozšírila imigrácia Alžírčanov (najmä Kabýľčanov).

V roku 1931 cudzinci v počte takmer 3 milióny osôb (podľa sčítania) predstavovali 7 % z celkovej populácie Francúzska, čo je rozmer, ktorý nebol dovtedy prekročený. Národnostná skladba cudzincov bola rôznorodá (viac ako 800 000 Talianov, 36 000 Arménov a 500 000 Poliakov, ktorí boli rozmiestnení v 86 francúzskych departmentoch, spomedzi nich približne 50 000 Židov). Cudzinci sa do Francúzska dostávali rôznymi spôsobmi často bez pracovnej zmluvy, predovšetkým cez Štrasburg, Metz, Nancy a Paríž. Vznik viacerých utečeneckých vln do Francúzska vyprovokovala španielska vojna (prvá v roku 1937 a posledná v roku 1939). V období 1940-1944 došlo vzhľadom na okupáciu k útlmu prisťahovalectva.

Po vojne, v roku 1946, bol v sčítaní obyvateľov zaznamenaný výrazný pokles podielu cudzincov. Dôvodom bol návrat do krajín pôvodu a naturalizácia. Začal sa nový cyklus imigračných vln stimulovaný potrebou zlepšiť francúzsku ekonomiku. V kontexte studenej vojny nachádzali azyl vo Francúzsku aj utečenci prichádzajúci buď z komunistických krajín, alebo zo štátov s vojenskou diktatúrou. Títo noví imigranti vstupovali do Francúzska za rôznych podmienok: niektorí boli v krajine

prijatí legálne, naopak pobyt iných bol nezákonný (Musée de l'histoire de l'immigration 2014).

V roku 1946 žilo vo Francúzsku 38,3 milióna Francúzov (Le Bras 1991), počet cudzincov vtedy dosahoval 1,7 milióna. Počas nasledujúcich takmer tridsiatich rokov sa zdvojnásobil na 3,4 milióna osôb. V roku 1946 Francúzsko podpísalo novú zmluvu s Rímom. Vojnou zničené krajiny sa začali obnovovať a vo Francúzsku boli obnovené väzby s Poliakmi a Španielmi. Napriek naturalizáciám sa počet Talianov stále zvyšoval. Znovuotvorenie hraníc v Pyrenejách na začiatku päťdesiatych rokov dovolilo Španielom prichádzať do Francúzska. Alžírčania už dlhšie ťažili z voľného pohybu osôb cez hranice. Podľa sčítania v roku 1954 bolo vo Francúzsku 211 000 moslimov z Alžírska.

V roku 1956 ovplyvnili strednú Európu dve udalosti: maďarská a poľská októbrová revolúcia. Štvrtého novembra 1956 vstúpili do Budapešti sovietske vojská. Do exilu odišlo celkovo 200 000 maďarských odporcov, z toho 10 000 prišlo do Francúzska so statusom utečenca vydaným francúzskym Úradom na ochranu utečencov a osôb bez štátnej príslušnosti (OFPRA). Koncom päťdesiatych rokov sa stalo Francúzsko privilegovanou destináciou pre Portugalcov. Počas rokov 1960-1970 sa udiali vojenské prevraty vo viacerých štátoch Južnej Ameriky. Odporcovia vojenských režimov z Brazílie, Argentíny, Uruguaja a najmä z Čile prichádzali do Francúzska, kde získali štatút politického utečenca a pomoc z humanitárnych organizácií. V roku 1961 bolo vďaka zmluve medzi francúzskou a španielskou vládou umožnené Španielom vstúpiť do krajiny už pri získaní pracovnej zmluvy. Ostatní prišli ako turisti, ktorí legalizovali svoj pobyt ihneď po nájdení zamestnania.

Imigranti zo subsaharskej Afriky zo šesťdesiatych rokoch nemajú žiadnu priamu súvislosť s kedysi najatými vojakmi do koloniálnych vojsk. V roku 1962 v čase dosiahnutia nezávislosti bolo vo Francúzsku 350 000 Alžírčanov. Migračný prúd Severoafričanov od polovice šesťdesiatych rokov silnel aj vďaka nárastu imigrácie z Maroka a Tuniska. V roku 1975 bolo vo Francúzsku 710 000 alžírskych imigrantov, ktorí tak vytvorili druhú najpočetnejšiu skupinu cudzincov po Portugalcoch, ktorých počet vtedy dosahoval až 750 000 osôb.

Od polovice sedemdesiatych rokov sa migračné toky smerujúce do Francúzska znížili. Vo Francúzsku sa mohli usadiť iba cudzinci z dôvodu zlúčenia rodiny a žiadatelia o azyl s udeleným štatútom utečenca. Ekonomické a politické problémy subsaharskej Afriky v rokoch 1980-1990 vyprodukovali množstvo žiadateľov o politický azyl. Pôvodná oblasť zdrojov týchto tokov sa rozširuje aj na krajiny, ktoré nemajú koloniálne väzby s Francúzskom ako napríklad Zair, Ghana, Kapverdy, ale ktoré zažili dezintegráciu miestnej moci alebo násilie občianskych vojen.

Vzhľadom na transformáciu trhu práce a dlhodobu prítomnú štrukturálnu nezamestnanosť je nový masový prílev imigrantov málo pravdepodobný, ale starnutie populácie a potreba pracovných síl v určitých odvetviach, ako napríklad v stavebníctve

alebo hotelierstve, vytvárajú tlak na verejnú moc prijímať pracovníkov aj zo zahraničia. V roku 2001 Európa prijala 1,2 milióna imigrantov, čo predstavuje spolu viac imigrantov ako v Spojených štátoch amerických a Kanade (Musée de l'histoire de l'immigration 2014). Súčasnú Francúzsko vytvára priestor na možné riešenie migračnej politiky vďaka viacerým opatreniam. Na reguláciu migrácie využíva nielen rôzne politické opatrenia, ale tiež právne nástroje. Dynamika potrieb riešenia problémov pomocou regulačných nástrojov sa odlišuje aj v rámci priestoru, kde je viac zaťažovaný mestský priestor.

3 PREFEROVANIE MESTSKÉHO PRIESTORU U IMIGRANTOV

Francúzsko patrí medzi európske krajiny nielen s najlepšou demografickou situáciou, ale aj so silnými regionálnymi rozdielmi. Hlavným prejavom demografických disparít je vnútorná migrácia, ktorá spôsobuje regionálne rozdiely najmä v rámci vidieckeho priestoru, zatiaľ čo z medzinárodnej migrácie ťažia metropoly. Podotýkame, že podľa Bretagnolleovej a kol. (2011) pojem *metropola* ešte nie je celkom jasne definovaný.

Ekonomika afrických krajín sa postupne rozvíja, ale nedosahuje také výsledky, aby mohli konkurovať vyspelejším štátom vo svete. Rozvoj ekonomiky brzdia viaceré neutíchajúce konflikty, ako aj nízka úroveň niektorých odvetví, akými sú napríklad zdravotníctvo a školstvo. Napriek tomu sa však dajú nájsť aj krajiny, v ktorých ekonomický rozvoj napreduje a oživenie geopolitiky nabera na význame. Rozdiely medzi krajinami afrického kontinentu sú badateľné nielen v oblasti ekonomického rozvoja, ale aj v oblasti demografie. Z hľadiska hustoty zaľudnenia obyvateľstva sa štáty Afriky zdajú riedko osídlené. Ale treba vziať do úvahy ekonomickú zaostalosť a chudobu Afričanov. Mestský priestor ponúka oveľa väčšie možnosti prežitia pre ľudí, ktorí trpia chudobou a ktorí sú nútení opustiť svoje domovy. Mestský priestor je pre imigrantov atraktívnejší ako vidiecky. Napriek tomu mnohé mestá nemajú postačujúcu infraštruktúru a nemôžu pokryť základné potreby ani len domáceho obyvateľstva. Migrujúce osoby s vidinou lepšieho života sú ochotné vystaviť sa životnému riziku a natrvalo odísť zo svojich domovov, využívajúc aj nelegálny spôsob migrácie. Ich najľahšie dosiahnuteľným cieľom býva, aj napriek mnohým nebezpečenstvám, práve Európa.

Sťahovanie obyvateľstva z vidieka do miest spolu so sociálnymi dôsledkami nie je len súčasným javom. Tento trend sa prejavil najmä od roku 1950. Manning (2013, s. 84) „vidí prepojenie miest s viacerými typmi migrácie od migrácie z vidieckych do mestských oblastí, presunu elít a umelcov v rámci miest, vplyvu produkcie z vidieka na mestské územia až po zmeny vo vidieckych územiach vzhľadom na rozvoj v mestských centrách“. Výskum migrácie môže priniesť nielen pozitívny pohľad na získavanie výhod z migrácie do rozvinutejších krajín, ale aj negatívny pohľad na možné riziká spojené s migráciou. Kostlán (2014) vyvracia

neprimerané vnímanie migrácie ako hrozby bezpečnosti národného štátu. Problémy spojené s migráciou je potrebné riešiť na všetkých úrovniach, pretože sa prehlbujú sociálne a ekonomické rozdiely medzi mestským a vidieckym priestorom. Pomoc pre osoby v núdzi sa snaží riešiť viacero organizácií. Významnou humanitárnou organizáciou, ktorá vznikla po druhej svetovej vojne, je napríklad Úrad Vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR). V súčasnosti má agentúra zastúpenie vo viac ako 120 krajinách sveta. UNHCR bola dvakrát ocenená Nobelovou cenou za mier. Podľa UNHCR (2014) žije v súčasnosti viac ako polovica utečencov v mestských oblastiach a zvyšok v stanových táboroch vo vidieckych oblastiach. Predpokladáme, že v budúcnosti sa bude snažiť čoraz viac osôb žiť v mestách. Migrujúce osoby opúšťajúce svoju krajinu, či už v mestách alebo na vidieku, majú rovnaké ľudské práva a hostujúca krajina má povinnosť ich chrániť a rešpektovať.

4 SOCIÁLNY PRIESTOR Z POHEADU FRANCÚZSKEJ SPOLOČNOSTI

Francúzsko po Veľkej Británii patrí medzi európske krajiny s najvyšším počtom udelených občianstiev. V priebehu histórie udeľovanie občianstva vo Francúzsku prechádzalo viacerými zmenami. Zásadným krokom v histórii imigračnej kontroly vo Francúzsku bolo zavedenie preukazu totožnosti pre cudzinca (vyhláška z apríla 1917). Zároveň to bol v Európe prvý pokus o identifikáciu všetkých zahraničných rezidentov na národnej úrovni. Preukaz totožnosti je špecifickým identifikačným dokumentom, ktorý mal slúžiť od konca prvej svetovej vojny pre potreby identifikácie cudzincov. Vytvorenie tohto preukazu je zlomom v dejinách právneho a administratívneho režimu tretej francúzskej republiky. V regulácii národného i medzinárodného trhu práce predstavuje novú etapu v spôsoboch identifikácie a registrácie cudzincov.

Po francúzskej revolúcii sa zaviedol systém departmentov a rozšírila sa moc prefektov, ktorí zhromažďovali informácie o cudzincoch. S príchodom republikánskeho režimu na konci 19. storočia boli rozšírené právomoci polície, a to opätovne v záujme identifikácie osôb. Toto obdobie charakterizuje významný nárast počtu cudzincov na národnej úrovni. V prvých rokoch tretej francúzskej republiky, keď bola otázka imigrácie predmetom verejných diskusií a politických prejavov, diskusia sa zameriavala na problematiku integrácie cudzincov a ich detí do francúzskej spoločnosti a na podmienky ich vstupu a pobytu. Kontrola hraníc zostala vtedy neistá a riešenie problematiky pobytu sa zameralo na jeho registráciu.

Podľa vyhlášky z 2. októbra 1888 boli cudzinci žijúci vo Francúzsku nútení deklarovat' svoju prítomnosť na miestnych a obecných úradoch. Táto vyhláška sa týkala iba mužov, a to za predpokladu, že každý cudzinec musel vyplniť formulár, v ktorom uviedol informácie o rodinnom stave a štátnej príslušnosti, a poskytol dokumentáciu potrebnú na overenie svojich vyhlásení do dvoch týždňov od svojho príchodu. Akákoľvek zmena adresy vyžadovala opakovanie tejto procedúry. Rozdiely

medzi cudzincami s trvalým a dočasným pobytom tiež predstavovali veľké problémy, ktoré natrvalo zostali prvkom zahraničnej politiky: Ako odlišiť bežného návštevníka alebo obchodníka prichádzajúceho za biznisom od cudzinca s predpokladom jeho trvalého pobytu? Ako zabezpečiť, aby cudzinec nezneužíval svoj status a neprofitoval zo vstupu do krajiny? Tieto otázky pretrvávajú až do súčasnosti.

Dlhodobou sa rieši otázka otvorenia trhu práce pre cudzincov. Už zákon z 8. augusta 1893 stanovuje rozdiely a sankcie týkajúce sa nelegálnych cudzincov oproti cudzincom zdržiavajúcim sa legálne vo Francúzskej republike. Žiadatelia po schválení svojej zahraničnej cesty na pracovné účely mohli dostať osvedčenie o registrácii, ktoré bolo povinné na vykonávanie povolenia. Priama identifikácia a nátlak na ľudí tak dostal nové dimenzie. Pred rokom 1914 sa však s dokladmi veľmi ľahko manipulovalo, čo si vyžadovalo väčšiu snahu od autorít na overenie pravosti. Zmena nastala v roku 1915, keď bolo nevyhnutné mať v dokladoch fotografiu z dôvodu lepšieho zabezpečenia kontroly osôb. V roku 1917 malo preukaz totožnosti viac ako 1,5 milióna cudzincov. V roku 1924 vznikla významná spoločnosť pre imigrantov Société Générale d'Immigration (SGI). Od tohto roku sa určité procedúry pri posudzovaní žiadostí o povolenie na pobyt cudzinca zjednodušili.

Koncom dvadsiaty rokov sa v niektorých oficiálnych textoch a vystúpeniach toho obdobia bežne používalo označenie „nežiaduci“. Miera policajnej kontroly sa zvýšila pri niektorých kategóriách cudzincov a ministerstvo vnútra odporučilo prefekturálnym autoritám používať špeciálne kontrolné opatrenia. V rokoch 1930-1936 bolo takmer 0,5 milióna osôb vyst'ahovaných v dôsledku systému kontroly preukazov totožnosti. V Paríži kontrolu cudzincov riadi policajná prefektúra. Špecializované skupiny agentov vykonávajú dohľad nad zahraničnými radikálmi prítomnými v hlavnom meste. Problém bezpečnosti hlavného mesta je dôležitý a treba tiež zvýšiť jeho ochranu pred možnými útokmi, ktoré hrozia v súčasnosti (About 2013). Kostlán (2014, s. 398) pri štúdiu politického diskurzu migrácie zdôrazňuje ako hlavné kritérium v rámci tvorby typológie odlišnosti práve *otázku bezpečnosti*, ktorá „úzko súvisí s otázkou kultúrnej a ekonomickej blízkosti“. Pohľad verejnosti na imigráciu sa časom pretransformoval. Z dlhodobého čerpania nových pracovných síl pre rozvoj ekonomickej oblasti sa do popredia dostalo regulovanie migrácie spojenej s udržaním bezpečnosti v krajine pred možnými hrozbami. Kaya (2013, s. 65) tvrdí, že „sekuritizácia etnických a kultúrnych vzťahov narušuje demokratický priestor obhajujúci nároky menšín a pravdepodobnosť, že budú tieto požiadavky splnené“. Pri riešení migračnej politiky zohráva dôležitú úlohu štát.

Na to, aby niekomu uznali štatút utečenca a osoby bez vlasti, zaviedli sa nespočetné procedúry, rozdelené medzi žiadosť o azyl, získanie pasu a legalizáciu pobytu. V medzinárodnom rámci stanovenom OSN bola zaznamenaná postupná stabilizácia pasového systému po konferenciách v Paríži (1920) a Ženeve (1926), keď museli cudzinci žijúci vo Francúzsku, ktorí si želali vycestovať za hranice štátu, získať

cestovný pas od svojho veľvyslanectva. Toto spôsobilo, že nastali početné a zdĺhavé kontroly totožnosti. Po celej krajine majú inštitúcie správy žiadostí odlišné podmienky na vykonávanie činnosti. Niektoré sú menej vyťažené, zatiaľ čo iné, najmä vo veľkých mestách, sú žiadosťami úplne zahltené (About 2013).

Veľké mestá zaznamenávajú viaceré problémy s cudzincami. Problémy súvisia s asimiláciou cudzincov v novom prostredí a prebráním aspoň základov francúzskej kultúry. Francúzsko je veľmi tolerantnou krajinou s bohatou históriou a hľadá čo najlepšie možnosti pomoci pri asimilácii cudzincov. Toleranciu vidí Kaya (2013, s. 72) ako „inú formu vládnutia, ktorá je spojená s ideológiou multikulturalizmu“. Francúzsko sa drží svojich tradícií a hodnôt. Ako revolučný národ obhajujúci dodržiavanie ľudských práv sa mnohí Francúzi zúčastňujú na manifestáciách zameraných na podporu ochrany cudzincov. Takýmto príkladom je verejný protest v Orléans, ktorý sa konal 4. apríla 2010. Protestujúci prezentovali svoje názory prostredníctvom transparentov s nápismi „treba prinavrátiť zmysel slovu prijatie“ alebo „odmietame násilie páchané na cudzincoch“. V krajine sa však vyskytujú aj opačné názory, pretože sa kumulujú problémy súvisiace s cudzincami a ich rodinnými príslušníkmi. Generácie cudzincov sa odlišujú schopnosťou asimilácie, jazykovou znalosťou a kultúrnou previazanosťou.

5 DEMOGRAFICKÉ ASPEKTY IMIGRÁCIE

Na základe historických väzieb vznikli viaceré významné migračné koridory medzi krajinami, ako Alžírsko – Francúzsko, Maroko – Francúzsko, Maroko – Španielsko, Maroko – Taliansko. V minulosti boli merania migračných vzťahov málo známe. Tugault (1971) vytvoril novú metódu merania imigrácie vo Francúzku. Skúmal aj alžírsku a marockú migráciu. Podľa najnovších údajov z roku 2011 najviac imigrantov vo Francúzsku pochádza z Afriky, a to konkrétne z Alžírska a Maroka (tab. 1).

Le Bras (1991) pre OECD na základe využitia konvenčnej komponentnej metódy, kde je možné prognózovať úmrtnosť a plodnosť z východiskovej demografickej štruktúry, premietol počet Francúzov z roku 1946 (38,3 milióna) do roku 1983 s počtom až 48 miliónov za predpokladu nulovej migrácie. Použitím tejto metódy bola vyčíslená čistá migrácia na úrovni 5,1 milióna osôb. Celkovo hodnoty za cudzincov majú vyšší demografický potenciál ako autochtónna populácia, čo nás vedie k záveru, že doterajšia migrácia bude aj naďalej prispievať k vyššiemu populačnému rastu.

Tabuľka 1: Rozloženie imigrantov vo Francúzsku podľa krajiny pôvodu v roku 2011

	2011	
	<i>v %</i>	<i>Počet</i>
Afrika	43,0	2 410 478
Alžírsko	13,1	737 077
Maroko	12,1	679 983
Tunisko	4,4	246 274
Ďalšie africké štáty	13,3	747 145
Európa	37,1	2 078 469
EÚ-27*	32,6	1 826 766
Španielsko	4,4	245 013
Taliansko	5,3	297 740
Portugalsko	10,6	592 281
Veľká Británia	2,7	153 955
Ďalšie štáty EÚ 27	9,6	537 777
Ďalšie európske štáty	4,5	251 703
Ázia	14,4	805 475
Turecko	4,4	246 881
Kambodža, Laos, Vietnam	2,9	161 730
Ďalšie ázijské štáty	7,1	396 864
Amerika a Oceánia	5,5	310 745

Pozn.: * nie sú zahrnuté dáta za Chorvátsko, ktoré sa pripojilo k Európskej únii 1. júla 2013. V súčasnosti žije vo Francúzsku približne 40 000 Chorvátov.

Prameň: INSEE (2012).

Podľa údajov INSEE z 1. januára 2006 počet cudzincov presiahol 3,5 milióna a podľa údajov z 1. januára 2011 presiahol 3,7 milióna osôb. 1. januára 2013 bolo vo Francúzskej republike 63,7 milióna obyvateľov. Podľa súčasných odhadov sa predpokladá, že v roku 2050 bude vo Francúzskej republike žiť 75,6 milióna obyvateľov (Mamolo a kol. 2014). Eurostat skúma efekty pri projekcii úrovne medzinárodnej migrácie cez populačné zmeny vybraných krajín Európy. Francúzsko a niektoré severské štáty oproti viacerým štátom západnej a južnej Európy počas sledovaného obdobia 2008-2055 vykazujú výrazný rozdiel podielu úrovne medzinárodnej migrácie na percentuálnej zmene populácie. Táto zmena je ovplyvnená najmä imigráciou z krajín mimo Európy (Coleman 2009). S príchodom afrických imigrantov do Francúzska dochádza k zmene štruktúry a rozmiestnenia populácie.

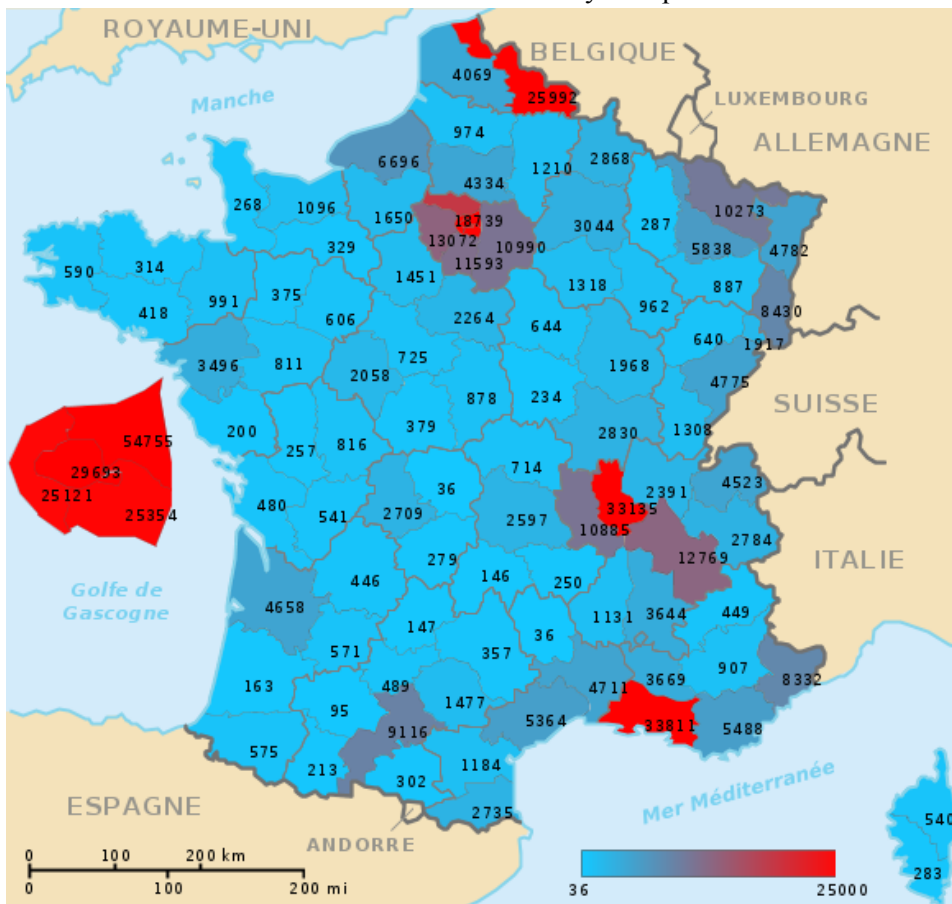
6 PRIESTOROVÉ ROZMIESTNENIE IMIGRANTOV Z ALŽÍRSKA A MAROKA

Skúmanie priestorového rozmiestnenia cudzincov v krajine je nesporne dôležitou úlohou v rámci demogeografických výskumov. Detailný výskum koncentrácie cudzincov v priestore je v súčasnosti na verejnosti málo známy.

Štatistické údaje, na základe ktorých je možné skúmať túto problematiku, sú dostupné. Leylekian (2012) predstavil presné počty imigrantov z Alžíriska (obr. 1) a Maroka (obr. 2) vo Francúzsku za každý department. Údaje, ktoré použil, pochádzajú z INSEE.

Cudzinci sa koncentrujú v najväčších aglomeráciách, najmä v parížskom regióne. V rámci parížskej metropoly je výrazným departmentom Seine-Saint-Denis s 21 % podielom cudzincov, čo však neznamená, že inde cudzinci nie sú. Objavujú sa aj tam, kde sa to bezpodmienečne nemusí očakávať. Department Ain (pri pohraničí so Švajčiarskom) má takmer 50 000 cudzincov, ako aj Gironde (pri Biskajskom zálive) vzdialený od stredozemnej oblasti s viac ako 50 000 cudzincami. V rámci koncentrácie cudzincov z Európskej únie je dominantným departmentom Gers s 82 % podielom cudzincov najmä z Pyrenejského polostrova. Úplne iná je situácia v departmente Doubs, kde až 77 % cudzincov pochádza zo štátov mimo Európskej únie. Sú to najmä Alžírčania, Maročania a Turci.

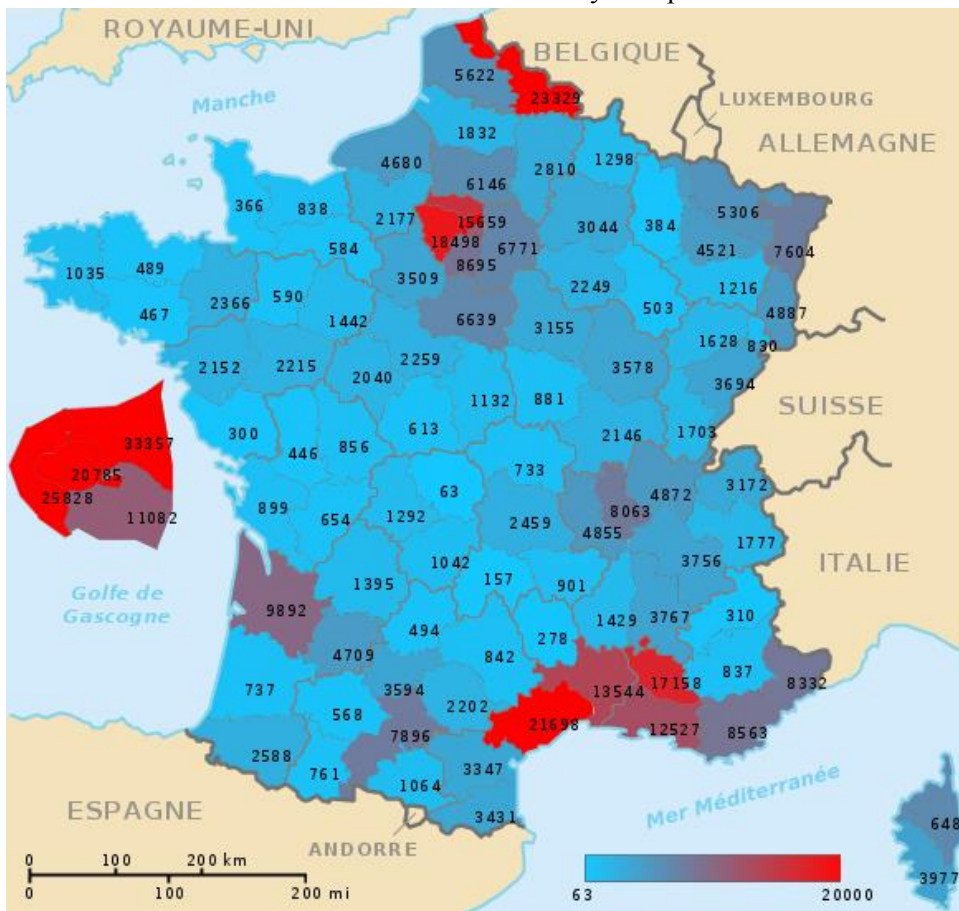
Obrázok 1: Počet Alžírčanov v rámci francúzskych departmentov v roku 2011

Prameň: Leylekian (2012).

Údaje z INSEE nám tiež umožňujú podrobnejšie sa pozrieť na tieto dôležité skupiny cudzincov. Vo Francúzsku viac ako 472 000 Alžírčanov je koncentrovaných v línii Paríž – Lyon – Marseille. Alžírčania majú vysoký podiel na severe Francúzska (Leylekian 2012). Výrazným prvkom na severe krajiny najmä pri pohraničí s Belgickom je department Nord v regióne Nord-Pas-de-Calais, ktorý zaznamenal rôzne migračné vlny cudzincov. Bližší pohľad na tento fenomén prinášajú Chaillot a Lavenseau (2011). Imigranti pochádzajúci z Alžírska prišli po roku 1945 v dvoch silných migračných vlnách. Prvá vlna korešponduje s vojnou v Alžírsku v polovici šesťdesiatych rokov. Druhá je súčasnejšia a datuje sa od roku 2000. Silné zastúpenie Alžírčanov je tiež v Isère, Loire, Mouselle, ale neočakávané aj v Alpes Maritimes a Haute-Garonne.

Obrázok 2: Počet Maročanov v rámci francúzskych departementov v roku 2011

Prameň: Leylekian (2012).

Rozloženie Maročanov vo Francúzsku je podobné ako u Alžírčanov. Väčšie podiely sú badateľnejšie v stredozemnej oblasti, s počtom viac ako 443 000 Maročanov. Menej výrazné je ich zastúpenie v administratívnom regióne Rhône-Alpes. Výrazné zastúpenie Maročanov je na severe Korziky. Okrem toho v oblastiach, v ktorých dominujú Alžírčania, ako napríklad Moselle, sú vo Francúzsku aj departmenty, ako napríklad Bas-Rhin alebo Gironde, v ktorých Maročania výrazne prevyšujú počet Alžírčanov (Leylekian 2012). Do departmentu Nord v regióne Nord-Pas-de-Calais prišli imigranti z Maroka trochu neskôr ako Alžírčania. Viacerí prišli v druhej vlne od roku 2000 (Chaillot a Lavenseau 2011).

Problematiku imigrantov na tomto území sa snaží priblížiť Genty (1999). Reaguje aj na verejný názor vo Francúzsku a integráciu sektora imigračnej populácie. V súčasnosti sa výskum územnej dimenzie migrácie posúva do empirického výskumu detailného zisťovania príčin migrácie a vplyvu sociálnej dimenzie integrácie migrantov v novom území. Pri výskume migrantov zohráva významnú úlohu ekonomický a sociálny faktor. Priestor tu predstavuje nové možnosti aj limity. Rýchly rast počtu afrických imigrantov vo Francúzsku zvýšil záujem odbornej verejnosti o skúmanie ich demografického správania.

7 STÚPAJÚCI TREND ZASTÚPENIA ŽIEN PRI MIGRÁCII A SÚVISIACE PROBLÉMY

Vzťah medzi rodom a migráciou v Afrike rozoberá Tolulope Esther Kuti v encyklopédii *Global Human Migration* (2013). V rámci vnútornej migrácie afrického obyvateľstva nastala *feminizácia migrácie* v približne dvoch dekádach (od roku 1990 do roku 2012). „Začiatkom 21. storočia sú africké ženy viac ako predtým nútené do migrácie, aby si mohli plniť svoje vlastné sociálne alebo ekonomické záväzky“ (Kuti 2013, s. 435). Migrácia afrických žien sa o to viac znásobuje prekročením hraníc, kde je väčšinou hlavným cieľom tejto skupiny obyvateľstva podporiť rodinu jej zlúčením.

Cornuau a Dunezat (2008) vytvorili hypotézu o de-europeizácii imigrácie. Je pravda, že podiel imigrantov z Európy vo Francúzsku klesol. Prudko tiež klesol podiel európskeho prisťahovalectva v prospech imigrácie z iných kontinentov, a to najmä z Afriky. V rámci európskeho priestoru africké ženy migrujú najmä do západnej Európy. Týmto novým fenoménom v rámci francúzskeho priestoru sa zaoberal Alexandre Duchesne (2012), keď skúmal imigráciu z Alžíriska v 20. storočí. Feminizácia migrácie v tomto priestore sa však prejavila už o trochu skôr. V polovici sedemdesiatych rokov to bola migrácia z dôvodu zlúčenia rodiny, o ktorej sme písali vyššie.

Manning (2013) navrhuje skúmať rodinný život z pohľadu životnej *stratégie*. Opisuje rozhodnutia rodinných príslušníkov, či sa budú snažiť udržať všetkých vo svojej blízkosti alebo podporia niektorých pri presťahovaní za výraznej finančnej podpory, napríklad do vzdelania. Mnohí imigranti však môžu mať problém, ak ich

vzdelanie z domácej krajiny nedáva dostatočný základ pre uplatnenie sa na trhu práce, a to ich môže výrazne znevýhodniť na trhu práce v prijímajúcej krajine. Ohrozenou skupinou populácie sú hlavne ženy. Ako uvádza Noin (2005, s. 154) „populácia imigrantov je obzvlášť dotknutá chudobou pre nesúlad medzi ich kvalifikáciou a novými požiadavkami systému“.

Marocké ženy v Európe reprezentujú skupinu matiek, ktoré sa vyznačujú početnými pôrodmi, a prezentujú tak vysoko fertílly model typický pre severoafrické ženy (Mussino 2009). Z databázy Svetovej banky (2013) o migrácii Alžírčanov a Maročanov podľa pohlavia vo Francúzsku počas sledovaného obdobia 1960-2000 vyplýva, že k zvýšeniu počtu alžírskych žien vo Francúzsku dochádza v sedemdesiatych rokoch (tab. 2).

Tabuľka 2: Migrácia Alžírčanov a Maročanov podľa pohlavia vo Francúzsku (1960-2000)

<i>Krajina</i>	<i>Pohlavie</i>	<i>1960</i>	<i>1970</i>	<i>1980</i>	<i>1990</i>	<i>2000</i>
Alžírsko	ženy	201 387	632 298	630 419	652 025	535 456
Alžírsko	muži	425 229	861 691	794 288	723 746	521 679
Alžírsko	spolu	626 615	1 493 990	1 424 707	1 375 771	1 057 135
Maroko	ženy	65 313	122 186	224 734	293 120	132 941
Maroko	muži	90 261	172 808	316 085	361 128	129 521
Maroko	spolu	155 574	294 994	540 819	654 248	262 462

Prameň: Svetová banka (2011).

Marockí imigranti, ktorí sa usadili najmä v krajinách ako Francúzsko, Taliansko, Belgicko a Holandsko preferujú manželstvo so ženami rovnakého etnického pôvodu. Tieto svadby sa pre nich stávajú príležitosťou na rodinné stretnutia a symbolom reintegrácie do ich domácich komunít. Výrazným prvkom týchto komunít je prejav kultúrnych tradícií. Pojem *nadnárodnej migračnej kultúry* podľa Rosenbluma a Tichenora (2012, s. 218) „nie je statický, z čoho vyplýva jednoduchá kontinuita kultúry alebo triedy medzi vysielajúcou a prijímajúcou krajinou“. Kolízia kultúr predstavuje výrazný fenomén, ktorý ovplyvňuje jednotlivé populácie a ich previazanosť v čase a priestore. Ako uvádza Claval (2012, s. 37) „kultúrna geografia analyzuje komunikačné mechanizmy zodpovedné za transmisíu kultúry. [...] Zdôrazňuje úlohu kultúry v osвете inštitucionalizovaného systému sociálnych vzťahov a v humanizácii priestoru“. Závisí len od nás ako bude cudzinec vedieť prijať iné kultúry a ich rodinné tradície.

8 ZÁVER A DISKUSIA

Cieľom tohto príspevku bolo predstaviť medzinárodnú migráciu a jej možné účinky na imigrantov zo severoafrických krajín, ktorí sa z viacerých príčin rozhodli usadiť vo Francúzsku. Jedným z významných dôvodov na opustenie domácej krajiny je ekonomický status migrantov, ktorí sa snažia vymaniť z miestnej koncentrácie chudoby, a zvýšiť si tak životnú úroveň.

Francúzsko je dlhodobo významnou cieľovou krajinou imigrantov v rámci Európy. Deklaruje to aj migračná história krajiny, ktorá zaznamenala viacero migračných vln. Boli spôsobené viacerými faktormi. Existuje silný predpoklad, že migrácia bude aj naďalej vplývať na populačný rast a na zmeny v rozmiestňovaní populácie v krajine. V tomto ekonomicky a kultúrne vyspelom štáte je najviac imigrantov z Afriky, konkrétne z Alžírsku a Maroka. Koncentrácia cudzincov smeruje najmä do najväčších francúzskych aglomerácií, kde hlavný cieľ migrantov predstavuje Paríž s jeho predmestiami. Významným priestorom je aj stredozemná oblasť s migračnou históriou. Vysokú koncentráciu alžírskoho a marockého obyvateľstva zaznamenáva tiež pohraničná oblasť s Belgickom.

Výrazným prvkom pri akceptácii imigrantov je integrácia. Schopnosť imigrantov integrovať sa do francúzskej spoločnosti je náročný proces, ktorý závisí najmä od celkovej schopnosti imigranta prijať novú kultúru a akceptovať jej základné hodnoty. Pri neprejavení záujmu však môže dôjsť aj k negatívnemu javu, k dezintegrácii imigrantov. K pevnejším pilierom migračnej politiky môže prispieť aj rozšírenie legislatívneho rámca. Vytvorenie optimálnej migračnej politiky súvisí aj s verejnou diskusiou o imigrantoch a ich mieste vo francúzskej spoločnosti.

Imigračná politika sa často stáva terčom kritiky. Na hraniciach Európy dochádza k porušovaniu ľudských práv. V oblasti Stredozemného mora umierajú migranti, ktorých cieľom je Európa. Medzinárodná mimovládna organizácia Amnesty International (2014) zaznamenala v minulom roku násilné návraty migrantov a utečencov, ktorí plávali z Maroka popri pobreží smerom k Ceute. Niektorí z nich prišli o život. Preto, aby sa znížili možné následky nesprávnych krokov pri súčasnom riešení migračnej politiky s poučením z chýb z minulosti, treba skutočne zaručiť dodržiavanie práv utečencov a migrantov.

Markantné ekonomické rozdiely existujú medzi mestským a vidieckym priestorom. Sťahovanie obyvateľstva z vidieka do miest je celosvetovým javom. V menej rozvinutých krajinách je možné jasne deklarovať súvisiace sociálne dôsledky. Výrazná pracovná migrácia a migrácia skupiny utečencov môže prispieť k akcelerácii procesu urbanizácie. Na zmiernení vplyvov chudoby týkajúcich sa osôb v núdzi sa spolupodieľajú viaceré humanitárne organizácie. Osobitným trendom je snaha stále väčšieho počtu osôb prežiť v mestách, ktoré ponúkajú lepšie možnosti, no sú aj priestorom plným sociálnych rizík.

Veľké mestské aglomerácie zápasia s viacerými problémami, ktoré sa týkajú najmä asimilácie cudzincov v novom prostredí. Francúzska bohatá kultúra ponúka nové idey a výzvy na pochopenie jej základných princípov. Dodržiavanie ľudských práv tu vytvára priestor na absolútnu rovnosť medzi národmi, ktorá tvorí základný pilier štátu. Rôznorodosť v kultúre, náboženstve a tradíciách medzi spomínanými národmi tu bola prítomná vždy, no dlhodobá a účinná integrácia môže prispieť k čiastočnej difúzii spoločných hodnôt. Integrácia cudzincov do francúzskej spoločnosti nie je ľahká. Riešenie týchto otázok je veľmi náročné a vyžaduje si dlhodobé skúmanie. Ak chceme, aby sa posunulo riešenie problematiky medzinárodnej migrácie a jej vplyvov, treba upozorniť na závažnosť rizík spojených s migráciou osôb v núdzi.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. ABOUT, I. (2013): Enregistrer et identifier les étrangers en France, 1880-1940. [Online.] In *Musée de l'histoire de l'immigration*, 2013. [Citované 12.1.2015.] Dostupné na internete: <<http://www.histoire-immigration.fr/des-dossiers-thematiques-sur-l-histoire-de-l-immigration/enregistrer-et-identifier-les-etrangers-en-france-1880-1940>>.
2. AMNESTY INTERNATIONAL. (2014): Spain: Accountability urged for appalling migrant deaths in Ceuta. [Online.] In *Amnesty International*, 2014. [Citované 20.1.2015.] Dostupné na internete: <<http://www.amnesty.org/en/news/spain-accountability-urged-appalling-migrant-deaths-ceuta-2014-02-14>>.
3. BRETAGNOLLE, A. a kol. (2011): *Métropoles et mondialisation*. Paríž: La documentation Française, 2011. ISSN 0419-5361.
4. CLAVAL, P. (2012): *Géographie culturelle. Une nouvelle approche des sociétés et des milieux*. Paríž: Armand Colin, 2014. ISBN 978-2-200-27756-7.
5. COLEMAN, D. (2009): Migration and its consequences in 21st century Europe. In *Vienna Yearbook of Population Research*. Vienna: Vienna Institute of Demography, 2009. S. 1-18. ISBN 978-3-7001-6832-4.
6. CORNUAU, F. – DUNEZAT, X. (2008): Faire figure d'immigré-E. [Online.] In *Espace populations sociétés*, 2008. [Citované 25.3.2015.] Dostupné na internete: <<http://eps.revues.org/3529>>.
7. DUCHESNE, A. (2012): L'immigration algérienne et la société française au XXe siècle. In *Population & Avenir*, 2012, č. 706, s. 9-12.
8. GENTY, J-R. (1999): *L'immigration algérienne dans le Nord/Pas-de-Calais, 1909-1962*. Paríž: L'Harmattan, 1999. ISBN 2-7384-7481-0.

9. CHAILLOT, P. – LAVENSEAU, D. (2011): Immigrés en Nord-Pas-de-Calais: une implantation liée à l'histoire économique en Nord-Pas-de-Calais. [Online.] In *INSEE*, 2011. [Citované 13.1.2015.] Dostupné na internete: <http://insee.fr/fr/themes/document.asp?reg_id=19&ref_id=17070>.
10. INSEE. (2012): Répartition des immigrés par pays de naissance en 2011. [Online.] In *Institut national de la statistique et des études économiques*, 2012. [Citované 2.12.2014.] Dostupné na internete: <http://www.insee.fr/fr/themes/tableau.asp?reg_id=0&ref_id=immigrespaysnais>.
11. INSEE. (2014a): Évolution de la part des populations étrangères et immigrées jusqu'en 2011. [Online.] In *Institut national de la statistique et des études économiques*, 2014. [Citované 10.12.2014.] Dostupné na internete: <http://www.insee.fr/fr/themes/tableau.asp?reg_id=0&ref_id=NATTEF02131>.
12. INSEE. (2014b): Immigré – définition. [Online.] In *Institut national de la statistique et des études économiques*, 2014. [Citované 10.12.2014.] Dostupné na internete: <<http://www.insee.fr/fr/methodes/default.asp?page=definitions/immigre.htm>>.
13. IOM. (2004): *Glossary on Migration*. Ženeva: International Organisation for Migration, 2004. ISSN 1813-2278.
14. KAYA, A. (2013): Multiculturalism: The Culturalisation of What is Social and Political. In *Perceptions*, 2013, roč. 18, č. 3, s. 63-91.
15. KOSTLÁN, D. (2014): Kritický pohled na bezpečnostní migrace. In *Sociológia*, 2014, roč. 46, č. 4, s. 393-411.
16. KUTI, T.-E. (2013): Africa, Gender and Migration. In *The Encyclopedia of Global Human Migration*. Vol. 2. Oxford: Wiley-Blackwell, 2013. S. 433-437. ISBN 978-1-443-3489-0.
17. LE BRAS, H. (1991): *Migration The Demographic Aspects*. Paríž: OECD, 1991. ISBN 92-64-13439-5.
18. LEYLEKIAN, L. (2012): Où sont les étrangers en France? [Online.] In *Eurotopie*, 2012. [Citované 18.11.2014.] Dostupné na internete: <<http://eurotopie.leylekian.eu/2012/06/ou-sont-les-etrangers-en-france.html>>.
19. MAMOLO, M. a kol. (2014): *European Demographic Data Sheet 2014*. Viedeň: Vienna Institut of Demography, 2014.
20. MANNING, P. (2013): *Migration in World History*. Londýn a New York: Routledge, 2013. ISBN 978-0-415-51679-2.
21. MUSÉE DE L'HISTOIRE DE L'IMMIGRATION. (2014): Histoire de l'immigration, Émigrer. [Online.] In *Musée de l'histoire de l'immigration*, 2014. [Citované 9.12.2014.] Dostupné na internete: <<http://www.histoire-immigration.fr/dix-themes-pour-connaître-deux-siècles-d-histoire-de-l-immigration/emigrer>>.

22. MUSSINO, E. a kol. (2009): Short-term reproductive behaviour of foreign women who became mothers between 2002-2006 in Italy. In *Vienna Yearbook of Population Research*. Viedeň: Vienna Institute of Demography, 2009. S. 63-82. ISBN 978-3-7001-6832-4.
23. NOIN, D. (2005): *Le nouvel espace français*. Paríž: Armand Colin, 2005. ISBN 2-200-26582-4.
24. ROSENBLUM, M. R. – TICHENOR, D. J. (2012): *The Oxford Handbook of the Politics of international Migration*. New York: Oxford University press, 2012. ISBN 978-0-19-533722-8.
25. SVETOVÁ BANKA (2011): Global Bilateral Migration. [Online.] In *World Bank*, 2011. [Citované 14.1.2015.] Dostupné na internete: <<http://databank.worldbank.org/data/views/variableselection/selectvariables.aspx?source=global-bilateral-migration>>.
26. TUGAULT, Y. (1971): L'immigration étrangère en France: une nouvelle méthode de mesure. In *Population*, 1971, roč. 26, č. 4, s 691-705.
27. UNHCR. (2014): Trying to Get By in the City. [Online.] In *UNHCR*, 2014. [Citované 8.12.2014.] Dostupné na internete: <<http://www.unhcr.org/pages/4b0e4cba6.html>>.
28. VELASCO-GRACIET, H. – BOUQUET, Ch. (2006): *Tropisme des frontières*. Paríž: L'Harmattan, 2006. ISBN 2-296-00434-2.